

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Shemot

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

ארתסא תלגמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8818

תרגום אשכנזי

מגלת אסתר א

א (א) פֶּאֶלְגֵנְדֵעַם עֲרֵאִיגֵי-
נַעֲמֵע זִיד אִין דַּעַן צִיִּי-
טַעַן אַחְשֻׁרֶשׁ, דַּעַם אַחְשֻׁרֶשׁ,
וְעַלְכֶּר, פֶּאֶן הוֹדוּ בִּזְכוּשׁ,
אִיכֶר הוֹנְדֶרֶט אֹנְד וְיַעֲבֵן
אֹנְד צוֹאֲנֵיג פֶּרְאָפִּינְעֵן רַע-
גִיעֶרֶטַע. (ב) אֹם דִּיא צִיִּט
נַעֲהַמְלִיךְ, רַא דַּעַר קַעֲנִיג ווִיע-
דַּעַר רוֹהִיג זַאֵם אוּיף זִינַעַם
טַהֲרָאָנַע אִין דַּעַר רַעזִידֶעֱנִץ
שׁוֹשֶׁן (ג) אֹנְד דִּיעַם ווְאָר אִים
דִּרִיטְטַען יֶאֱהַרַע ווִינַעַר רַעגִיעַ-

א (א) וַיְהִי בַיּוֹם אַחְשֻׁרֶשׁ הוּא
אַחְשֻׁרֶשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהִדּוּ
וְעַד-כוֹשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה
מְדִינָה: (ב) בַּיּוֹם הַהֵם כָּשְׁבוּ
הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרֶשׁ עַר כְּסֵא
מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה:
(ג) בְּשַׁנַּת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה

מִשְׁחָה

ר ש י

א (א) וַיְהִי בַיּוֹם אַחְשֻׁרֶשׁ. מֶלֶךְ פֶּרַס הָיָה שְׂמֵלֶךְ תַּחַת כּוֹרֵשׁ לְסוּף שְׂנַעִים שָׁנָה שֶׁל גְּלוּת-בָּבֶל: הוּא
אַחְשֻׁרֶשׁ. הוּא בְּרַשְׁעוֹ מִתְחִילָתוֹ וְעַד סוּפוֹ: הַמּוֹלֵךְ. שְׂמֵלֶךְ מַעֲלָמוֹ וְלֹא הָיָה מִזְרַע
הַמַּלְכוּהַ: מֵהִדּוּ וְעַד כּוֹשׁ וְגו'. הַמּוֹלֵךְ עַל מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשֶׁבַע מְדִינוֹת כְּמוֹ שְׂמֵלֶךְ מֵהִדּוּ וְעַד כּוֹשׁ
שְׂעוּמִדִּים זֶה אֵלֶּל זֶה וְכֵן כִּי הוּא רֹדֵה בְּכָל עַבְר הַנְּהַר מִתְּפַסֵּת וְעַד עֹזָה (מַלְכֵי א' ה') שֶׁהִיא רֹדֵה
בְּכָל עַבְר הַנְּהַר כְּמוֹ שֶׁהוּא רֹדֵה מִתְּפַסֵּת וְעַד עֹזָה: (ב) כָּשְׁבָה הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרֶשׁ וְגו'. כָּשְׁתִּיקִים
הַמַּלְכוּת

ב א ו ר

א וַיְהִי, כִּתְּצַת הַרְדִּ"ק בַּתְּחִלַּת סִכְרֵי יְהוּדַע, מִלְּתֵי וַיְהִי תַמְלָא בַּתְּחִלַּת הַדְּנָרִים וְאִף בְּרֵאשִׁית
הַסִּפְרִים כְּגוֹן זֶה, וַיְהִי בַיּוֹם שְׁפוּט הַסּוּפְטִים וְדוּמִיָּהִם. וְנִחַמַת אִינוּ שַׁפְּת יִתְר
לְגַמְרִי, כִּי פַעֲמִים הוּא מִחוּבֵר לְמַה שְׁלֹאֲחֵרִיו בְּסִנְהֵה אֹן בּוֹמֵן, וְפַעֲמִים בְּאֹדְרוֹ כְּמוֹ שְׁתַּרְגְּמַתִּי
פֶּה כְּאֵלוֹ אִמַר זֹאת הִיָּה אֹן אִירַע בַּיּוֹם זֶה, וְאִתְּכִי מִפְּרַשׁ מַה אִירַע עִ"ד כִּלְל וּפְרַט: הוּא
אַחְשֻׁרֶשׁ, לְפִי שֶׁהִיָּה אַחְשֻׁרֶשׁ אֲשֶׁר מֶלֶךְ גִּבּוֹר עַל מְדֵי וּפְרַס, וְהוּא אֲשֶׁר נֹאמַר בְּעִזְרַת ד'
וּבַמַּלְכוּת אַחְשֻׁרֶשׁ בַּתְּחִלַּת מַלְכוּתוֹ וְגו'. לְכֵן אִמַר פֶּה שֹׁפֵה הִיָּה הַמּוֹלֵךְ מֵהִדּוּ וְעַד כּוֹשׁ, וְאֹלֵם
אַחְשֻׁרֶשׁ הֵאֱמַר לֹא מֶלֶךְ מֵהִדּוּ, כִּי בַיּוֹם לֹא נִכְבְּשָׁה עַדִּיין אֶרֶץ הוֹדוֹ תַּחַת מֶלֶךְ פֶּרַס, כֹּאֲשֶׁר
בְּאֶרְצֵי כָל זֹאת הַיַּיִטֵּב בַּמְבוּאָה הַסִּפְרִי. וְאֹלֵם לְדַעַת חֲז"ל הַאֲזַמְרִים רַק שְׁלֹשָׁה מַלְכִים מִלְכוּ בְּפֶרַס
כְּרִיבִים אֲנַחְנוּ לְדַחֹק וּלְפֶרַס הַמְקַרָּא הוּא כְּמוֹ שְׁתַּחַב הַרְאֵב"ע, שְׁתַּחַב וַיִּתְּקַן שֶׁהִיָּה בַּמַּלְכֵי פֶרַס
הַקְּדָמוֹנִים מֶלֶךְ שְׁמֹן אַחְשֻׁרֶשׁ וְשִׁנְיָהִם הִיוּ מַלְכִים עַל פֶּרַס וּמְדֵי וְכו'. וְדַבְּרֵי נְבִיאוֹת הַמֶּה,
כִּי לֹא רֵאִינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ מִזֹּאת. וְאִין לֹאמַר שֶׁבֶן הַבְּחֻב לְשַׁלּוֹל אֶת אַחְשֻׁרֶשׁ אֲבִי דְרִיוֹשׁ הַשְּׂדֵי,
אֲשֶׁר מֶלֶךְ קוֹדֵם כּוֹרֵשׁ, כִּי בִלְאִ"ה יִדְעֵנוּ זֹאת, שֶׁהָרִי אֲבִי דְרִיוֹשׁ לֹא מֶלֶךְ רַק עַל מְדֵי, וְזֹאת
נִרְאָה שְׂמֵלֶךְ גַּם עַל פֶּרַס כְּמוֹ שֶׁאִמַר חֵיל פֶּרַס וּמְדֵי, וְגַם אֲשֶׁר בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה, וְהִיא בַּמַּלְכוּת
פֶּרַס. הַמֶּלֶךְ, שְׂמֵלֶךְ מַעֲלָמוֹ וְלֹא הִיָּה מִזְרַע הַמַּלְכוּהַ (רַש"י) וְלִפְנֵי יִהְיֶה אַחְשֻׁרֶשׁ דְּרִיוֹשׁ
הַיִּסְטֹאֲסִים שׁוֹכְרֵנוּ בַּמֶּהֶם (עֵיין שֶׁס), אִמְנֹם אִין מִזֵּה רַאִי' כִּי פִּשְׁטוֹ שֶׁל מְקַרָּא שֶׁהִיָּה
מֶלֶךְ עַל-אֵלוֹ הַמְּדִינוֹת שׁוֹבֵר, וְאִין הַתִּיבָה מִכְרַעַת כִּלְלֵי אֵם בְּאֹלֵי בִירוּשָׁה אֹן כְּבִנְיָשָׁה: מֵהוֹדוּ,
יִקְרָא בְּלִשׁוֹן הַעֲמִים (חִינְדִיעֵן) וְכוֹשׁ יִקְרָא (עֲטִיקֶפִיעֵן) וְשֵׁלֶךְ לִפְנֵי גַם עַל מְזִרִים שְׁנֵן הוֹדוּ
לְכוֹשׁ, (וְעֵיין בַּמֶּהֶם): שֶׁבַע, כִּי אֲשֶׁר מְלִינוּ בְּדִנְיָאֵל (ו' ב') כְּבַר חֶלֶק דְּרִיוֹשׁ הַמְּדִי הַמַּלְכוּת
לְמֵאָה וְעֶשְׂרִים מְדִינָה, וְעַתָּה נֹסֵף עֲלֵיהֶן עוֹד שְׁבַע מְדִינוֹת אֲשֶׁר לֹא הוֹכְנְשׁוּ אֹן תַּחַת מֶלֶךְ
פֶּרַס וּמְדֵי, כְּמוֹ אֶרֶץ הַשְּׂעִים מְזִרִים וַיּוֹן וְעוֹד. וְאִתְּכִי לֹא יִהְיֶה עַעַם הַמּוֹלֵךְ כְּבִנְיָשָׁה דּוֹקֵא עֲדָן
יִהְיֶה הַכּוֹנֵה עַל אֶרֶץ הַמְּדִינוֹת הַנוֹשְׁפִיִת שֶׁלֹּא יִרַשׁ מִאֲבוֹתָיו, כִּי גִבּוֹר הַשְּׂלִנִים הַרְאֵבִים לֹא
הִגִיעַ עַד כּוֹשׁ וְהוּא מֶלֶךְ מֵהוֹדוּ וְעַד כּוֹשׁ: (כ) כְּשִׁבְחָה, שֶׁקֶט מִלְּאֲמֹת כְּמוֹ שְׁתַּחַב הַרְאֵב"ע,
וְגַם לְדַעַת רַש"י בְּאֲזַרְרוֹ כְּשֹׁתִיקִים הַמַּלְכוּת נִידוּ, תִּהְיֶה הַכּוֹנֵה דּוֹקֵא עַל מִלְחָמָה מֵהַ מְאִיב
כְּכִי כִי לֹא מְלִינוּ שְׁמַרְדּוֹ עַבְדֵי דְרִיוֹשׁ הַיִּסְטֹאֲסִים נִגְדוּ לְהַסְרִירוֹ מִן הַמַּלְכוּהַ: חַבִּירָה, הַעִיר
אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בָּהּ תְּקַרָּא בִירָה, וְלְדַעַת הַרְאֵב"ע פְּרוּשׁוֹ אֶרְמוֹן: (ג) בְּשַׁחַת שְׁלֹשׁ, חֹזֵר וּבְאֲזַר
שְׁנַת עַל כְּאִזּוֹ דִּהִינּוּ שֶׁקֶט מִלְּאֲמֹת הִיָּה בְּשַׁחַת שֶׁלֹּא לְמַלְכוּ, וּמִקּוֹדֵם לְכֵן לֹא הִיָּה לֹא פְּנֹאֵי
לְשַׁחַת

מגלת אסתר א

מִשְׁתָּה לְכָל־שָׂרָיו וְעַבְדָּיו חֵילוֹ
פָּרַס וּמְדֵי הַפְּרָתָמִים וְשָׂרֵי
הַמְּדִינֹת לְפָנָיו: (ד) בְּהִרְאֹתוֹ
אֶת־עֶשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת־
יְקַר הַפָּאָרְת גְּדוּלָתוֹ יָמִים רַבִּים
שְׁמוֹנִים וּמֵאָתַיִם: (ה) וּבְמָלוּאֲתוֹ

ובמלאוח קרי הימים

הָאֶשְׁמֵאֲמַטְס צו צייגען, איינע לאנגע צייט, הונדערט אונד אַכְטציג טאָגע ; (ה) אונד אַלס

תרגום אשכנזי ס

רונג, נאָכער איין גאַסטמאַהל
אַללען זיינען פֿירשטען אונד
שטאַטטס - בעדיענטען, דען
בעַעַהלסהאַבערן דעם פער-
זישען אינד מעדישען העע-
רעם אונד דען פֿאַרשטעהערן
דער פּראָפֿינצען, וואָבייאַ ער
זעלבסט צוגעגען וואָר, (ד) אים
דיא פֿיללע זיינעם קעניגליכען
רײַכטהומס, אונד דיא זעל-
טענע פּראָכט זיינעם גראַסען
דיע-

ר ש י

המלכות בידו ורבותיו פירשאו בענין אחר במסכת מגילה: (ג) הפרתמים. שלטונים בלשון פרס: (ד) ימים רבים. עשה להם משתה:

גינת

ב א ו ר

לשנת בהשקט רק נלחם עם אונאיו: עשה משחה, לדעתי היה טעם המשתה בעבור שלח את אויביו, ולקח מהם מלקוח ושלל סגולת מלכים, ועשה להם משתה בעבור שמחתו, ובעבור הראות את השלל והכזה: הפרתמים, הראש"ע כתב שפרשו מזרע המלוכה, ואינו נכון, כי בדניאל (א') נאמר להניח מבני ישראל ומזרע המלוכה ומן הפרתמים, הרי מפורש שפרתמים אינם מזרע המלוכה. ולדעתי פרשו חסונים ושירים כלכל המלחמה, וזה הוא מה שכתב רש"י שלטונים בלשון פרס, שולטים על אנשי המלחמה, כמו שרי אלפים שרי מאות וכו' וכאלו אמר פה הפרתמים של חיל פרס ומדי, ומלאתי און לי, כי המתרגם השני תרגם פרתמים, אסתרתיגין, וכן תרגם המתרגם הראשון על הפסוק ונתן כלבוש והסוס וגו' (להלן וי"ו ט"ח) ותרגום יונתן בכתוב וילא מלכ פלשתיס וגו' (ש"א י"ג) תרגום גם כן על מלכ אסתרתיג. והשעור חיל פרס ומדי כלל, הפרתמים פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שפרט, ולא היה שם מאנשי חיל כי אס הפרתמים, וכן תרגמתי. והנה לפי הנחת הנגינה גם לכל שריו ועבדיו כלל, ואח"כ פרט מי הם דהיינו חיל פרס ומדי וגו', ואינו מן הנמנע שיהי' כלל מה חלק פרטי בכלל אחר יותר ממנו, כנודע במלחכת הפגיון: לשניו, שגם הוא היה מיסב על השולחן עמהם, וזה יחשב להם לכבוד גדול שראו פני מלכס אשר כפי המנהג והדת לא היה למנה כי אס לשנעת השרים היושנים ראשונה במלכות שזכר להלן (פ' י"ד), ויש מפרשים אותו לפי שנאמר להלן אכל המשתה של שנעת הימים, שהיה נקצר גינת וגו' וזה המשתה היה נבית ולפניו, והראשון נראה יותר נכון: (ד) בחראוהו, הנ"ת תשאש במקום בעבור, וכמו שזכרנו שזה היה סנת המשתה: עושר כבוד מלכותו, טעם כבוד כטעם ומאשר לאכינו עשה את כל הכבוד הזה (בראשית ל"א א') ועעס עושר קנון רב, והוא סמוך על סמוך, וכן יקר תפארת גדולתו, טעם יקר דבר המעולה מאד, ונקראו כן להיות אינו נמלא כל כך כשאר הדברים, מלשון הוקר רגלך מנית רעך (משלי כ"ה) ודבר ה' פי' יקר בימים ההם (ש"א ג') וכן נאן שלא הי' עוד בתפארת גדולתו בשאר המלכים: ימים רבים, יש פותרין אותו בהראות ימי' רבים, או יאמר כמו שכתב רש"י ימים רבי' עשה להם משחה ויהי' מן בהראותו עד ימים רבים כמו מאמר מוסגר, אך שהנגינה אינה מסכמת כ"כ לזה הפירוש: ישונים ומאת יום, נאה לפי משפט השכלי לאמר, שלא כל השרים היו בכל יום ויום על שלחן המלך, כי איך ירחקו כל השרים המנהיגים זמן רב כזה ממדינותיהם ומשמרתיהם בלי שזיק לסדר ותקין קנון המדיני, אינו כי אס ביום הזחד היו אזה שרים ממדינה זאת, וביום אחר אזה שרים ממדינה אחרת, עד כי עבר הכוס על כל אחד ואחד משריו ועבדיו במלכותו, ובעבור זאת נמשך הזמן עד ק"פ יום:

הנמצאים

תרגום אשכנזי

מגלת אסתר א

הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל־
הַעַם הַנְּמַצְאִים בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה
לְמַגְדֹּל וְעַד־קֶטָן מִשְׁתַּהֲשָׁבַעַת
יָמִים בַּחֲצַר גִּנַּת בֵּיתֵן הַמֶּלֶךְ׃
(ו) חֹר ו כֶּרֶס ו תַּכְלֶת אַחֲזוּ
בַּחֲבִלֵי־בֹוץ וְאַרְגָּמָן עַל־גְּלִילֵי

דִּיעוּע צִיִּים צו עֲנֹדַע וואַר ,
שטעללטע ער נאָך איין זיע
בענטעניגעס גאַסטמאַהל אָן ,
פֿיר אַללעס פֿאַלק , דאַו אין
דער רעוידענץ שושן פֿאַרהאַנג
דען וואַר , פֿאַם פֿאַרנעהמי
כטען כּיז צום גערינגסטען
אין דעם פֿאַרהאַף דעם קע .
ניגל־כען שלאָסנאַ־טענס .
(ו) (דיא אומהענגע) ווייס גרין

אונד היממעלכלויא , דורך שנירע פֿאַן כּיסום אונד פּורפור , אָן זילכערנען שטאַנגען אונד
מאַר־

ר ש י

(ה) גִּנַּת . מִקּוֹם זרעוּגִי ירקות : בֵּיתֵן . נטוע באַילנות : (ו) חֹר כֶּרֶס ו תַּכְלֶת . מיני־בגדים
נבעוּגִים פֿרס להם למעוּת : אַחֲזוּ בחבלי בֹוץ וְאַרְגָּמָן כּספֿילי בֹוץ וְאַרְגָּמָן אַחֲזוּ פֿרס
להם על גלילי כּסף ועל עמודי שש :

ב א ו ר

(ה) הַנְּמַצְאִים , מלה זרה בדקדוק , כי ראוי להיות הל"די נקמץ (הראב"ע) ומלאנו לה רעותה
אֲחַס נְטֻמָּאִים (יחזקאל כ') : בֵּיתֵן , כמו בית והנו"ן נוסף והוא סמוך , וכמו שכתב הרד"ק בשורש
אית , ונאו כאן שלשה סמוכים רלופים : (ו) חֹר , לכן , ותרגום לכן חיוור , ומה נאמר עמה פניו
יחורו (ישעי' כ"ט) בהראות עי"ן הסעל , כנה הנושא בזה הלשון , כי המ ויש יתלכנו פניו , וכן
בלשון חז"ל המלכין פני חבירו ברבים , ומה הענין חורי יהודה (ירמיה כ"ז) והמה שריס גדולים ,
אולי הלכו לפניו השרים במלכושי לכן . וכי יואל בספרו זמירות ישראל (שיר ל"ד) נתן טעם אחר
בזה הענין בלשון חירות (פרייזיהייט) המתנגד לענין אסירה וקשור . והנה נקב יקרא ג"כ חור
(חיינע עפֿפֿונג) כדכתיב ויקוב חר בדלתו (מ"ב י"ב) לפי שכל גוף עבור מיכל מאחוריו , אך כשיפתח
בו נקב יכנסו בו קרני האור ויתלכין אותו המקום , והוא ג"כ ענין פתיחה המתנגד אל הסתום ,
וכן ענין מלות (אפֿפֿען , פֿרייז , חונגעבונדען) נרדף בל"א : כֶּרֶס , ירוק . והוא מורכב מן כר ,
מקום מרעה הנהמות מלא דשאים וירקות , מן פס , שהוא לשון לבע כמו שתרנג המתרנס בתונת
פסים כרגוד מלוויר וכו' . וטעם תכלת ידוע . ונחשר ל"ז עכס הדבר , והראוי יריעות של חור
וכו' היו אהוים ומדובקים עלידי חבלי בֹוץ גלילי כּסף וכו' , ומלת אחוז בלשון יחיד , מוסב על
כל אחד ואחד . ולדעת הר"ב בג מלת אחוז מוסב על חר במקרא שלפניו דהיינו שהחלד היה אחוז
ביריעות של חור וכו' , ולדעת קלח וכן דעת רב במגלה , טעם חור כמו חרי חרי , בגדים העשויים
נקבים וקבים ממצעי מחט , ולכ"ז לא נחשר פה עכס הדבר , אבל אין הנגינה מסכים לפירוש ,
כי לדבריהם מראות כרפס ותכלת נשואים על חור ולריך לפ"ז להיות מלת חור בטעם המפסיק
יותר מטעם לגרמי , כי טעם לגרמי הוא רק ממוצע בין מפסיק למשרת . ואע"פ שלדברי האומרים
שחור הוא לכן , לריך להיות מלת חור בטעם משרת כדון שלשה שמות רלופים ושויים בנושא או
בנושא שיבוא הראשון בטעם משרת , כמו אךם שח אגוש ודומיהם , מ"מ נוכל לומר לפי שמראה
הכרפס מתיחס יוח' לתכל' ממה שמתיחס למראה הלכן כנודע לבעלי התולדות , לכן בא חור בטע'
לגרמי המפסיק קלח , והדומה לזה נמלא בפסוקים רבים (כמו שכתב הר"ה בשערי זמרה שער
חמישי ע"ג) : בחבלי , כפתח , כי הנפרד בשש נקודות כמו ותורידם בחבל (יהושע ב'), ואולם
חבלי יולדה (הושע י"ג) כסגול , כי הנפרד בחמש נקודות כמו נטרס יבוא חבל לה (ישעי' ס"ו) , והוא
לשון מלאוב : בֹוץ וְאַרְגָּמָן , דבר מבוחר הוא שהבון מין פשתן יקר מאד הנמלא במלרים והוא
לכן ואינו לבוע , ושהארגמן הוא למר לבוע אדום וירוק (פורפור) , ועיין בס' נתיבות השלום
להרמב"מן (שמות כ"ה) , והיו א"כ החבלים נארגים יחד משוטי בֹוץ ושוטי ארגמן ליופי המראה :
גלילי , כלונסאות עגולות , והגלילים האלה היו מונחים בין עמוד לעמוד על ראש , ובהם
כלמדים

מגלת אסתר א

תרגום אשכנזי סא

כֶּסֶף וְעִמּוּדֵי יֵשׁ מִטּוֹרַת וְזָהָב
וְכֶסֶף עַל רִצְפַת בְּהַטּוּשׁ וְדָר
וְסִחָרַת: (ו) וְהַשְׁקוֹת בְּכִלֵי זָהָב
וְכִלִּים מְכֻלִּים שׁוֹנִים וַיִּין מְלָכּוֹת
רַב כִּיד הַמֶּלֶךְ: (ח) וְהַשְׁתִּיה כִּדָּת

מִאַרְטָרְעֵנֶן זַיִלְעֵן כַּעֲפֵע־
כְּטוֹנָט; דִּיא זְאָפָאָס נֶאֱלָדֵעֵן
אוֹנֵד זִילְבֵּעֵרֵן, רוֹהֶעֵנֵד אוּיֶף
עֵסְטֵרִיךְ פֶּאָן בְּהַט, שֵׁשׁ, דֵּר
אוֹנֵד סוֹחֶרַת; (ז) דֶּאָז גַּע-
טֵרֶעֶנְק דֶּאָרְגֶּעֵרִיכְט אִין גִּיל-
דֵּעֵנֶען שְׂאֵלֵעֵן אוֹנֵד פֵּרְעֶכְטִיגֵעֵן
גַּעֲפֵעֶסֶען מֶאָנְכֶּרְלִיִּיא; דַּעַם

אין

קעניגס מונרוויין פֶּאָלל אויף וויא נור דער קעניג איהן געבען קאָניטע . (ח) דאָז מאַהל
גאַנץ

ר ש י

מטות זהב וכסף . ערך ליטב עליהם לסעודה : על רצפת . קרקעות של כהט ושש וגומר
מיני אבנים טיבות כירשו רנותינו . ולפי משמעות המקרא כך שם : (ו) והשקות בכלי זהב . כמו
ולשקות : שונים . משונים זה מזה וכן ודתייהם שונות . ורנותינו דרשו מה דרשו : ויין מלכות רב .
הרבה . ורנותינו אמרו שהקה אחת כל אחד ואחד יין שהיא זקן ממנו : (ח) כדת . לפי שיש
סעודות שופין את המסובין לשחות כלי גדול ויש שאינו יכול לשחותו כי אם בקושי אבל כאן
אין

ב א ו ר

נלמדים היריעות : שש , כמו שיש וככה עש ועיש (הראב"ע) : רצפת , ענינו הולעת אבנים
בקרקע , והמתרגם ארמי תרגם כהט קרוסטיבין (קריסטין) , שז מרמין (מטרופון) , דר
דורא דרכי ימא , הוא מה שקורין כל"א (פערלווטטער) , וסחרת תרגום מלאן סמור , כי אמר
אטונין מזיבין מקפין להון סוזר , ואטונין פרושו בון והוא (ביסוס) הנזכר לעיל כדכתיב חטובות
אטון מלרים (משלי ז') , וכן חכמי התלמוד פרושו האבנים האלו , ומעתיקי האומות אוארים
שארבעה אלו המה מיני שיש רק נשתנו במראיתם ובלבדם ואומרים (גרינטן , ווייסען , געזענען
זונד טווארלען מטרופון) . ואחר שאין בידינו לברר הדבר על מבונו לא תרגמתיס כלל ,
כדרך המתרגם המשכיל הרמב"מ ז"ל בל"א באבני החושן : (ו) והשקות , כמו ולשקות (רש"י) ואין
לריך לזה כי הוא שם המקרה , שעורו ההשקה היתה בכלי זהב : שונים ; משונים זה מזה
במראיתם , והכל להראות כבוד עשרו : ויין מלכות , להפלות עושרו נתן לכלס מיין המלכות
והוא היין היקר שהי' שותה ממנו המלך בעלמו והיתה שם ממנו לרוב (מדברי הרלב"ג) , וכן
הוא מתורגם אשכנזי , ולדעת חז"ל מן חנריא שעורוויין יין מלכות הפך והנבואה עודד הנביא
וטעם מלכות על המעולה מאד כאז ותלבש אסתר מלכות , ויתורגם לפ"ז כל"א (דער וויין
קעניג'יך - חונד פֶּאָלל חוּיִן) : ביד המלך , אמר חז"ל מן חנריא טעם ה"א הידיעה על המלך
הנזכר כלומר שהי' לו עושר רב כמוהו , ויתורגם א"כ : (וויא נור זק חוּיִן קעניג'יגו') : (ח) והשתיה
כרה אין אונס , רש"י מפי חכמי התלמוד ואיזה תרגומים וקלת מפרשי הפשט , פראו מקרא
זה , לפי שמהגם היה לכפות בעלי הסעודה לשחות מנוס אחד גדול רחב ידי' , יוחר ממה
שיכולין לשחות (והמנהג הזה נהוג עוד אללס , כאשר ספרו לנו רושמי המשעות) , לכן אמר
הכתוב פה שהיתה השתיה באין אונס לשחות . אך לדבריהם יוקשה מלת כדת , כי איך אמר
ששתיה היתה כדת , ובאמת היתה הסוך הדת של פרס , כי אין אונס ? ואם נאמר לפרשו נמקרא
מסורס , והראוי והשתייה אין אונס כדת שאין מי שיאונס הקרואים לשחות כדת הנהוגה אללס ,
זה דמוק , וכל עוד שאפשר לפרשו כפי הסדר שלפנינו הרי הוא משובח ממנו , והנה הרלב"ג
בבר עזב זה הדרך ופירש אין אונס שלא היה שם שום דבר יאונס את הקרוא מלשחות אס הי'
רכונו בכך , זטעס כדת כמנהג כל איש ואיש , וכדמתרגם הארמי הראשון כהלכותיה וכמנהג
גופא , וכן הוא דעת אבן יחיאל ור"י עראמה , והאחרון מוסיף ואומר שעס השתיה נולל כל
הסעודה אף המאכלים כטעם שם משתה , וז"ל ואין דעתנו נוחה כמה שפירשו המפרשים שתייה
על היין עלמו כדת רש"י ז"ל ע"כ . והרב אבן יחיאל אמר ההיפך , טעם שם יין כפי הקודם
על

אִין אִנִּים כִּי־כֵן וַיִּסַּד הַמֶּלֶךְ עַל־
 כָּל־רֵב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כְּרִצּוֹן
 אִישׁ־וְאִישׁ: ס (ט) גַּם
 וְשָׂתִי הַמֶּלֶךְ עֲשׂוֹתָה מִשְׁתָּהּ
 נָשִׁים בֵּית הַמְּלָכוֹת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ
 אַחֲשֹׁרוֹשׁ: (י) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 כְּטוֹב לַבַּיִת לַמֶּלֶךְ בַּיּוֹם אָמַר
 לְמַהוֹמֵן בְּזֹתָא חֲרַבּוֹנָא בְּגַתָּא
 וְאַבְּגַתָּא זֹתָר וְכַרְכַּס שְׁבַעַת

באנץ אויף דיעזעלכע וויזע ;
 אונד איבעראלל קיין צוואנג
 דען דער קעניג האטטע עם
 אללען אויפזעהערן זיינעם פא=
 לאסטעם צום גרונדגעזעטן
 געמאכט, יעדערמאן באנץ נאך
 זיינעם וויללען צו בעדיענען.
 (ט) אויך דיא קעניגין ושתי
 באב איין באסטמאהל פֿיר דאז
 פֿרויענציטמער אין דען קעניג=
 ליכען געמעכערן. (י) אס ויע=
 בענטען סאגע, אלס דער קע=
 ניג דורך דען וויין בעואנדערם
 וואהלגעמוטה וואר. בעפאהל
 ער דען זיעבען פֿערשניטטע=
 גען: מהומן, כוחא, חרבונא, בנחא, אבגתא, וזר אונד כרכס, וועלכע דיא אויפֿוואר=
 טונג

הסריסים

הסריסים

טונג

ר ש י

אין אונס: יסד. לשון יסוד כלומר כן תקן וכו': על כל רב ביתו. על כל שרי הסעודה שר
 האופיס ושאר הטבחים ושאר המאפים: לעשות כרכון איש ואיש. לכל א' רכונו: (י) ביום השביעי.
 רבותינו

ב א ו ר

על כל הסעודה וטעם שתייה על המשקה בפרט, יהי' איך שיהיה לדעת כלם יוקשה טעם ה"א
 הידיעה בתיבת כדת, שהיה מן הראויה שתנוא בש"א הכ"ף, היות הטעם לא על דבר מיוחד
 כי אס על מנהגים שונים באישים רבים? ואמר ידידי ר' יואל ח"ל, ידוע שענין דת נרדף
 לענין חוק ומשפט, ומלאנו מקרא מלא בתורה ויעשה כמשפט (ויקרא ט') שהכוונה בהדיא על
 סדר העשייה, ובתרגום הרמב"מ מן שם (נאך פֿארגעטריבענער וויזע), וכן ענינו באן, כי אחר
 שפרט סדר המשקה שהוא עקר הסעודה, שאר דרך כלל והשתייה, ר"ל כל הסעודה (דאז גתא
 ע' ושהל) וכמו שנארו הר"י עראמה, היה ג"כ כדת הזאת שזכר, שמערכות המאכלים היו
 ג"כ בכלי זה ובכלים מכלים שונים ומעדני מלכות רבים כיד המלך, ואמר הנחוב עוד על דרך
 יותר כללי אין אונס, מעין שנארו הרב אבן יצייא, שלא הי' שום מניעה או הכרח או דחק,
 לא בשתי' ולא באכילה ולא בשום דבר אחר, כי אס איש כל הישר בעיניו יעשה וכל חפלו ימלא
 כי כן יסד המלך וגו' כל זה נכלל במלת אין אונס, אף מה שאמרו חכמינו ז"ל מהעדר הכפיה
 לשמות, שיתכן לומר שסמכו המעוט על מאמר אין אונס בלבד מבלי ללרף עמו והשתייה
 כדת אשר הוא מאמר בפני עצמו עד באן לשונו, ועל פי פרושו תרגמתי המקרא: יסד,
 עשה המלך הלווי הזה ליסוד הנהגת כל רב ביתו, ועל פי הלווי הזה יהיה כל הבנות
 במשתה שיעשה רכון איש ואיש למען ישמחו כולם עמו: (ט) גם ושתי המלכה, אף שלמלכי
 מזרח יש נשים רבות הנה אחת התבינה על בעלה מרעותיה היא המלכה, ושעם בנית
 המלכות ולא בנית הנשים להגדיל הכבוד והתפארת, ובי"ת בנית נחשר, ורבים כן. אמנם
 לדעת חד מן חביריא חסר הנסמך, והשעור משתה נשים נשי בית המלכות, יכלול זה מלבד
 נשי המלך אף כל שאר השרות ממשפחתו מטעם ובית יבנה לך ה', וכן אומרים בל"א (דאז
 קעניג־ליכע הויז), אבל יוקשה מעט אשר למלך אשורוש: (י) כטוב, פעל עבר ליחיד על משקל
 פעול

מגלת אסתר א

חרנום אשכנזי סב

הַסְרִיסִים הַמְשַׁרְתִּים אֶת־פְּנֵי
הַמֶּלֶךְ אֲחֵשְׁוֹרוּשׁ: (יא) לְהַבִּיא אֶת־
וְשֵׁתִי הַמַּלְכָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכֶתֶר
מַלְכוּת לְהַרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים
אֶת־יִפְיָה כִּי־טוֹבַת מַרְאֵה הִיא:
(יב) וְחַמְאָן הַמַּלְכָּה וְשֵׁתִי לְבוֹא
בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסְרִיסִים
וַיִּקְצֹף הַמֶּלֶךְ מְאֹד וַחֲמָתוֹ בַּעֲרָה
בּוֹ: (יג) וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ לְחַכְמָיִם יָדְעֵי הָעֵתִים

טונג ביים קעניעע האַטטעון,
(יא) דיא קענינין ושהי אים קע=
ניגליכען דיאדעם פֿאַר איהן
צו פֿיהרען, דאָמיט דער אַדעל
אונד דאָז איבריגע פֿאַלק איה=
רע שענהייט זעהע, דען זיא
וואַר שענעם אַנזעהענס .
(יב) אבער דיא קענינין ווייגער=
טע זיך אויף דען בעפֿעהל דעם
קעניגס צו ערשיינען, דען
איהר דיא פֿערשניטטענען אי=
בערבראַכט. היעריבער ער=
גרימטע דער קעניג זעהר,
אונד געריעטה אין העפֿטיגען
צאָרן. (יג) ער זאָגטע צו דען
ווייווען, זיינען שטאַאַטסרע=
טהען

כי ר ש י

רבותינו אמרו שנת היה: (יב) וחמאן המלכה ושתי. רבותינו אמרו לפי שפרחה בה לרעת
כדי שתמאן ותהרג לפי שהיתה מפשטת בנות ישראל ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת נגזר
עליה שתשחט ערומה בשבת: ויקצף. ששלח לו דברי גנאי:

כי

ב א ו ר

פעול: הסריסים, העבדים המסורסים, כדכתיב ואל יאמר הסרים הן אני עץ יבש, וכידוע
שלוש קולות אנשי המזרח על גשותיהם, לא יקנו הגדולים למשרתי ביתם כי אם עבדים
כאלו: (יא) להביא, רבים חתרו ללכת טעם על רכון אחשורש מדוע בקש להביא המלכה לפניו,
אף שהוא נגד הנמוס בפרס? וחכמי התלמוד אמרו מפני שהללו אומרים מדיות נאות וכו',
וי"א שגשף ושתי באתו הפעם, ולכך עשה משתה ורצה להראות האשה החדשה אשר לקח,
אבל לדעתי מה לנו לחקור אחר דעת ומחשבת בן האדם המאחר על היין, אשר לא ידע בין
ימינו לשמאלו, הלא עיניו יראו זרות, וגם אולי מה' היתה נסנה לסבב הדבר כדי שתגיע אסתר למלוכה:
(יב) וחמאן המלכה ושתי, רבותינו דרשו מה שדרשו, ואני לפרש פשוטו של מקרא באתי, והוא
כמו שאמר הרלב"ג, כי לגאולה היתה רוצה שישלח לה אחשורש שרים נכבדים לא סריסים, וכיון
הכתוב לזה באמרו אשר ביד הסריסים, והראב"ע אמר ויתכן היות ושתי ממלכות שמונהג הנשים
להסתתר, אומשנהג כי הוא שבור ע"כ, ובאמת נראה מסוף הפרשה שושתי היתה ממדינה אחרת אשר אין
האשה מוכרחת כשפחה לעשות ככל העולה על רוח בעלה, כמו בארלות המערב שהנשים גם
אין נכנעות וזויות כבארלות המזרח, ואף לדעת סז"ל שאמרו ושתי בת אויל מרוך היתה,
עיר מולדתה ככל בארץ כשדים, ואשן הוא בארץ פרס: ויקצוף המלך מאד, כז"ל אמרו
שלחה לו דברי גנאי וקנטורין בר אהורי' דאבא וכו', וכל זה כפי השיטה שאחשורש לא היה
מזרע המלוכה, ויש דמיון קלם בין בר אהורי' לספור הסוס אשר על ידו הומלך דריוש
היסטאספוס, כמו שזכרנו במנזר הספר, גם ראינו גם כי הוא נשא בת מלכות, אמנם בת
נורש לא בת אויל מרוך (עיין סס), והבחנו עלמו סתם את דבריו ואין ממנו ראוי כלל:
(יג) יודעי העתים, יודעים הזמנים פי' הקורות והמאורעות אשר עברו על כל הדורות ועל
כל הארלות כדכתיב (דברי הימים א' כ"ט) והעתים אשר עברו עליו ועל כל ממלכות
הארלות, והמה יועלי המלכות לדעת מה נשח לעשות, הן בדברים השייכים אל המדינה
עלמה

תרגום אשכנזי

טהען, דאס איינע זאלכע פער-
לעטצונג דער מאיעסטעט אל-
לען געזעטצ-אונד רעכטסקי-
דיגען פארנעלענט ווערדען
מיסטע. (יד) [אום איהן ווא-
רען נעהמליך: כרשנא, שחר,
אדמתא חרשיש, מרם, מרסנא
אונד ממוכן, דיא זיעבען ער-
לען פערזיענס אונד מערענס,
דיא פרייען צוטריטט צים קע-
ניגע אינד רען ערשטען ראנג
אום רייכע האטטען]; (טו) דא
מיט מאן געזעטצמעסיג געגען
דיא קעניגין ושהי פערפאהרע,
דאפיר דאס זיא רען בעפעהל
דעם קעניגס ניכט בעפאלגט,
רען איהר דיא פערשניטטענען
איבערבראכט. (טז) היערויף
זאנטע ממוכן פאר דעם קע-
ניגע אונד רען ערלען: ניכט

מגלת אסתר א

כי כן דבר המלך לפני כל ידעי
דת ודין: (יד) והקרב אליו
כרשנא שחר אדמתא חרשיש
מרם מרסנא ממוכן שבעת
שריו פרם ומדי ראוי לפני המלך
הישיבים ראשנה במלכות:
(טו) כדת מהלעשות במלכה
ושתי עלואשר לאעשתה את-
מאמר המלך אחשורוש ביד
הסריסים: ס (טז) ויאמר
מומכן לפני המלך והשרים לא

ממוכן קרי

על

ר ש י

(יג) כי כן דבר המלך. כי כן מנהג המלך בכל משפט לשום את הדבר לפני כל יודעי דת
ודין: (יד) והקרב אליו. לערוך דבריו לפניו אליו הם כרשנא שחר וגו': (טו) כדת מה לעשות
מוסב על ויאמר המלך לחכמים:

עותה

ב א ו ר

עלמה, הן בדברים הנוגעים בין מלכות למלכות, וכן הוא מתורגם בלשון אשכנז: כי כן
דבר המלך, רבים ממפרשי המקרא נלחנו בפירוש זה המאמר, ולע"ד נראה כי הוא זה
דבור המלך, שאמר אל יועזיו כי דבר כזה היוגע בכבוד המלך עלמו (ועוד אחיעסטטטטים
בלע"ז), יש להנחין לפני כל יודעי דת ודין לשפט עליו, והיינו אף כי שהי' מלך שלע בכל,
הנה לפי שהיה נוגע בדבר לא היה רונה לסמוך על דעתו: דת ודין, ההנדל בנייהס כזה, שס
דת הוא מה שיקרא בשאר ספרי חנ"ך חוק (חיון געזעטץ), ככל מה שיסדו מנהיגי מדינה
ומדינה לתקין הקנון, ודין הוא או זכות מה (חיון רעכט), או התחייבות מה (חייגע פפליכט),
שנושלו על אחת מדתי המדינה, ומלטרף בין שני פרטיה או בין פרטי אחד והכלל, הוא
מענין מדון, בעבור הריב שתעמוד ע"י בלכול הזכיות והחובבים בשפונעין זו בזו (חיון רעכטס-
טטרייט): (יד) והקרב אליו, לערוך דבריו לפניו (רש"י) והוא מאמר מוסגר, יאמר בו שאלה
הזכמים יודעי הצמים היו שבעת שרי פרם ומדי היושבים ראשנה במלכות, וכבר ידענו מהחוק
אשר היה במלכות פרם שהיו תמיד אכל המלך שבעה גדולים כאשר בארתי זאת במבוא הספר,
וזה טעם רואים פני המלך שיכלו לראות המלך בכל זמן וככל עת שירצו, אחת כי כל איש אשר
אשר יבא אל המלך ולא יקרא לתו למות: (טו) כדת מה לעשות, שעורו לעשות דבר מה
שהוא כדת, ומוסב למעלה שיבא הדבר לפני יודעי דת ודין כדי שיעשו הם דבר עוגש מה במלכה
ושהי כפי הדת החקוקה על מדינה במלך כזאת: (טז) לא על המלך וגו', וא"כ איך כריך
להעריך הדברים לפני כל יודעי דת ודין כמו שמשנת, אכל יבא דבר מלכות מלפניו, ואף כי
יהי

מגלת אסתר א

עַל-הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עֹרְתָהּ וְשָׂתִי
הַמַּלְכָּה בִּי עַל-כָּל-הַשָּׂרִים וְעַל-
כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר בְּכָל-מְדִינֹת
הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ: (יז) כִּי-יֵצֵא
דְבַר-הַמַּלְכָּה עַל-כָּל-הַנָּשִׁים
לְהִבְזוֹת בְּעַלְיָהֶן בְּעִינֵיהֶן
בְּאִמְרַם הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ אָמַר
לְהִבִּיא אֶת-וְשָׂתִי הַמַּלְכָּה לְפָנָיו
וְלֹא-בָאָה: (יח) וְהַיּוֹם הַזֶּה
תִּאמְרָנָה וְשָׂרוֹת פָּרְס־וּמְדֵי
אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת-דְּבַר הַמַּלְכָּה
לְכָל

תרגום אשכנזי סג

דעו קעניג אלליין האט דיא
קעניגין ושהי בעלידינט, זאג-
דערן אללע פֿירשטען, אללע
אונטערטהאנען דעם גאנצען
קעניגליכען רייכס; (יז) דען
דיא געשיכטע דער קעניגין
ווירד בייא אללען ווייבערן דען
ערפֿאלג האבען, דאס עם
איהרע עהעמעננער אין איה-
רען אויגען העראבזעטט, ווען
עם הייסען ווירד: דער קעניג
אחשורוש בעפֿאהל דיא קעני-
גין ושתי פֿאר איהן צו ברונגען
אונר זיא קאם ניכט. (יח) נאך
הייטע ווערדען דיא פֿירשטיג-
נען פֿאן פרס אונר מדי, דאן,
וואס זיא מיט אנגעהערט,
דיעזע שפראכע דער קעניגין,
געגען

ר ש י

(טז) עותה. לשון עון: (יז) כי יצא דבר המלכה על כל הנשים. זו שניתה את המלך
על כל הנשים להבזות אף הן את בעליהן: (יח) תאמרנה שרות פרס ומדי. לכל
כרי

ב א ו ר

יהי מעט שלא כדת, הנה הוא כריך לעונת הכלל: (יז) כי יצא, מלת כי נתינת טעם כלומר
בעבור זאת עותה נגד כל העם, לפי שמעשה המלכה לבלתי שמוע אל המלך יגרום ויהי סנה
אל כל הנשים מגדולן ועד קטנן, שתבזונה גם הן את בעליהן, וטעם יצא, שימשך ויתנלול
מזה, כמרגלל בפומי דאינשי לאמר היוכל מזה על הנמשך ממנו, וכן דרך ל"א לאמר (עם
זויפט דח הינוים), וטעם על כל הנשים אלל הנשים כמו ועליו מטה מנשה: באמרם, האומרים,
דהיינו אם יודע הדבר ויתפרסם שהמלך כזה להביא את ושתי והיא לא באה. ויש אומרים
שהמ"ם תחת נו"ן כדרכו לפעמים והראוי באמרן, ומוסב על הנשים, שתבזונה את בעליהן
באמירתן גם המלך כזה והיא לא שמעה אליו, לכן גם אנוחנו לא גשמע בקולכם, והראשון
הוא יותר נכון כפי המשך הענין וכפי דקדוק המלה: (יח) והיום הזה, יהי אמור והוא הפעול
(הראב"ע), ורש"י כתב שנתסר הדבר הזה ושעורו תאמרנה הדבר הזה ומוסב על המאמר האמור
כפי הקודם המלך אחשורוש וגו'. ויתכן לפרש המקרא בפשוטו, שהשרות אשר היו על משתה
ושתי, ובאזניהן שמעו דבר המלכה כלימר תבזונה אל המלך, הן הנה תאמרנה עוד היום
הזה את אשר שמעו, דהיינו דבר המלכה, לכל שרי המלך, שתשיב כל אחת לבעלה כפי תשובת
המלכה אל המלך, ויהי אשר שמעו פעול האמירה בחסרון סימן הפעול את כדרכו לפעמים,
וכן הוא אומר אשר שמעתי הנהגתי לכם (ישעי' כ"א) ועוד. ומרין מן תבירא אמרו טעמים אמרים
בשעור הבחוב, חד אמר טעמו הפוך, את דבר המלכה אשר שמעו, וחד אמר טעם את דבר
המלכה עולה ווירד, תאמרנה שרות פרס ומדי אשר שמעו את דבר המלכה, את דבר המלכה
לכל שרי המלך, וכיון שהוא סמוך סמך עליו ולא פירש, ויש כמוהו בלשון. והמשכיל יבחר:

וכד'

לְכָל־שָׂרֵי־הַמֶּלֶךְ וְכַדֵּי־בַזְיוֹן וְקִצְרֵי:
 (יט) אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יֵצֵא
 דְּבַר־מַלְכוּת מִלְּפָנָיו וַיִּכְתֹּב
 בְּדַתֵּי־פָרְס וּמְדֵי־וּלְאֵי־עִבּוֹר אֲשֶׁר
 לְאֶתְבָּא וְשֵׁתִי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
 אֲחִישׁוּרוֹשׁ וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן הַמֶּלֶךְ
 לְרַעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמְּנָה:
 (כ) וְנִשְׁמַע פְּתָגָם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־
 יַעֲשֶׂה בְּכָל־מַלְכוּתוֹ כִּי־רַבָּה הִיא
 וְכָל־הַנְּשִׁים יִתְּנוּ יָקָר לְבַעֲלֵיהֶן
 לְמַגְדוֹל וְעַד־קָטָן: (כא) וַיִּיטֹב

געגען אללע ערעלנדעס רייכס
 פֿיהרען, אונד זאָ ווירד דער
 שמעהינגען אונד ערגערניססע
 קיין ענדע זיין. (יט) ווען עס
 דעם קעניגע אלזאָ געפֿעלליג,
 זאָ ערגעהע איין קעניגל־כֶּעס
 וואָרט, (דאָ מאָן צוגלייך אין
 דאָ געזעטצבוך דער פֿערזער
 אונד מעדער איינטראָגע, דאָ
 מיט עס אונפֿערברייליך בלייבֿ
 בע), דאָס ושחי ניכט מעהר
 פֿאַר דעם קעניגע ערשיינען
 דאָרף, אונד דער קעניג איה־
 רע ווירדע איינער איהרער גע־
 שפּילינגען שענקען ווירד, דיא
 בעססער איזט אלס זיא .
 (כ) ווירד דאָן דיא פֿאַלל־פֿיה־
 רונג דיעזעס קעניגליכען אויס־
 שפרוכס אין זיינעם גאַנצען

הדבר

רייכע, זאָ גראָס עם איזט, בעקאָנט, זאָ ווערדען אללע פֿרויען איהרען עהעמענערן
 עהרערביעטונג בעצייגען פֿאַם פֿאַרנעהמסען ביו צום גערינגסטען. (כא) דיעזער פֿאַר־
 שלאָג

ר ש י

שרי המלך. את הדבר הזה והרי זה מקרא קצר: וכדי בזיון. ויש דבר הזה הרבה בזיון
 וקלף: (יט) דבר מלכות. גזרת מלכות של נקמה שזיה להורגה: ויכתב בדת פֿרס ומדי. בספרי
 חוק ומנהג המלכות: ולא יעבור. חוק זה מביניהם שיהא זה חוק ודת לכל הבוזה את בעלה:
 אשר לא תנא ושמי. ולכך נהרגה:

ב א ו ר

וכדי, וכן יהי' תמיד די בזיון וקלף בין איש לאשתו, שלא יחסר כלל, ולדעת רעני ר' יואל הטעם
 וכדי בזיון מהאשה בן יהי' די קלף מהאיש: (יט) ויכתב וגו', ולא יעבור מאמר מוסגר הוא,
 כפי מה שתעיד עליו הנגינה, ושעור הכתוב ילא דבר מלכות אשר לא תבוא ושתי וגו' כלומר
 שלא תבוא ושיתן המלך וגו', כי זה אחד מהוראות מלת אשר בדלקמן (ב' יו"ד) לזה עליה אשר
 לא תגיד: ולא יעבור, כדי שלא יעבור הדבר הזה עוד לעולם, ככל דת פֿרס ומדי די לא
 תעדה כזכר בדיאל: (כ) וגשמע פֿחגם, דבור וכן בקהלת ובארמית (הראב"ע), ושעור הכתוב
 להודיע בכל המדינות העונש הזה למען תיראנה הנשים את בעליהן, וטעם כי רבה היא, אף
 שהיא רבה, מ"מ ראוי הפחגם הזה להודיע אף במדינות הרחוקות מאד, ומוסב היא על מלכותו,
 ואולם המתרגם אמר ארום גזרתא רבא^ר היא, ולדעתו מוסב על פֿחגם, ואינו נכון כי פֿחגם
 לשון זכר, וכלל כי רב הוא, וכמו שהעיר כבר על זה אדונינו הרמב"מ ז"ל בקהלת על הפסוק
 אשר אין נעשה פֿחגם, אבל לא מטעמו, כי אדונינו ז"ל אמר שם להביא ראיה שפחגם לשון
 זכר מן הכא וגשמע פֿחגם וגו' ואינו ראיה כי הוא ז"ל בעלמו העיר על הכלל אס יבוא הפעל
 קודם השם לא ישמור את המין והמספר, אולם ראיה אחרת יש שנאמר (דניאל ג' י"ו) על
 דנא פֿחגם וגו' ומלת דנא הוא לשון זכר בארמית, כמו שמלינו ודניאל דנא וגו', ולדעת רעני
 ר' יואל שני ווי"ן וגשמע וכל יחברו המאמרים בקבה. דהיינו כשיהי' גשמע פֿחגם המלך בכל
 מלכותו

מגלת אסתר א ב

הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים
וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כְּדִבְרֵי מְמוּכָן:
(כב) וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל-כָּל-מְדִינֹת
הַמֶּלֶךְ אֶל-מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ
וְאֵל-עַם וְעַם כָּל-שׁוֹנוֹ לְהַיּוֹת
כָּל-אִישׁ שָׂרָר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר
כָּל-שׁוֹן עִמּוֹ: **ס ב (א) אַחַר**
הַדָּבָרִים הָאֵלֶּה כִּשְׁךְ חֲמַת

תרגום אשכנזי סד

שלאג געפיעל דעם קענינע
אונד דען פֿירשטען, אונד דער
קעניג טהאט וויא ממוכן גע-
ראטהען האטטע. (כב) ער שיק-
טע אויך בריעפע אב נאך אל-
לען לענדערן ווינעס רייכס, אין
אללען שריפט. אונד מונדאר-
טען דער פֿערשיערענען לענ-
דער אונד פֿעלקערשאפטען,
אויף דאס דער מאן הערר אים
הויזע זיין, אונד זיך נאך דער
וויזע ווינעס פֿאלקעס פֿיהרען
קענינע.

המלך

ב (א) אלס דיעזעס אייניגע צייט פֿארבייא וואַר, אונד דער צאָרן דעם קעניגס
אחשורוש

ר ש י

(כב) ומדבר כלשון עמו. בופה את אשתו ללמד את לשונו אם היא בת לשון אחר:

זכר

ב א ו ר

מלכותו, כי אף שהיא רבה מ"מ יתפשט עם חדוש גדול כזה מעונש המלכה, אז כל הנשים וגו'
וכן הוא מחורגס, וגם לדעת הרב אבן יחיאל לא הי' ענת ממוכן דוקא להודיע הדבר הזה,
אבל אמר שזה יבוא ממילא: יחנו, בא כנוי רבים נסתרים, והראוי תתונה: (כא) ויעש
המלך כדבר ממוכן, גזר לכחוב בדתי פרס ומדי שלא תבוא ושתי וגו': (כב) וישלח ספרים,
אמר ר' יואל אם היה הודעת הפתגם ג"כ בדבר ממוכן, למה פרט שליחת הספרים דוקא,
אבל הטעם שעשה כדבר ממוכן, וגם הרחיב דברו בזה שאלת הוא בעלמו ספרים אל כל המדינות
לפרסם זה הדבר. וחד מן חכמיא אמר שטעם וישלח השולחים, לא המלך כי אם אנשים רבים היו
מפרסמים החדוש הזה בכל המדינות, והראוי אל מדינות המלך, אך אין מזה ראוי כי בן כתיב
ואל משה אמר עלה אל ה', ורבים נן: להיוות כל איש, רבים וכן שלמים אמרו שזה היה
פתגמן הכתב, והחזיקוהו בעבור זה לשונה, שמורה על דבר בזה, אמנם אף שאין לנחוש שיהיה
מלך שוטה, הנה בזה טעו, ולו היה כדבריהם, היה נתוב פתגמן הכתב להנותן דת להיות
וגו' כדלקמן (ג' י"ד ו' י"ג), אבל חוכן הכתבים הי' אשר עשתהושתי ואשר גזר עליה, וכונת
הזכוס היתה כדי שיתנו הנשים יקר לבעליהן ויהי' עי"ז כל איש שורר בביתו, ולמ"ד להיות
למ"ד התכלית: ומדבר כלשון עמו, דרך מליכה, והכוונה כמו שאמר הרלב"ג שיוכל להתנהג
עם אשתו כמנהג עמו אף שאינו ממונהג עם אשתו, שהי' להם נשים רבות ממדינות שונות
וכנהוג עוד בארצות המזרח, וכמו שזכרנו לעיל, וטעם המליכה להיות הדבור יסוד כל קבוץ
מדיני, ולשון כל אומה ואומה אבן בוסן אשר בה נוכל להקיש על דעותיה ולרכיה ומדרגתה
במעלות השלמות, כמו שהעיר ע"ז החוקר האלהי רבינו משה בן מנחם ז"ל במקום אחר:

ב (א) אחר, לפי הכלל שכ"מ שנאמר אחר סמוך, יתכן לאמר זמן מועט אחר שגזר על ושתי
בהקיצו מיינו, שנכה חמתו, ויתנו לו געריו העלה לקחת בתולה אחרת, והאריכו ימים רבים
עם קבוץ התולות, כי מלינו זמן לקיחת אסתר היה בשנת שבע ומעשה ושתי היה בשנת
שלא, ואפשר שבין הזמנים האלו לא היה המלך בשושן, רק נלחם עם אויביו, ועיין מזה במבוא
הספר: כשך, המקור מנעלי הכפל והוא לשון מנוחה מועף הקודם: זכר, בפה, ויתכן שזכר
את